Wymogi wzajemnej zgodności obowiązujące od 1 stycznia 2011 roku

I. Zdrowotność roślin

Jednym z najważniejszych sposobów zapobiegania ryzyka zagrożeń dla ludzi, zwierząt i środowiska jest prawidłowe stosowanie środków ochrony roślin. Dyrektywa Rady 91/414/ EWG *dotycząca wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin* reguluje podstawowe warunki stosowania tych środków. W Polsce zakres objęty przedmiotową dyrektywą został wdrożony ustawą *o ochronie roślin*.

Rolnik powinien przestrzegać obowiązku:

1. Stosowania środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu, na podstawie zezwolenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

2. Stosowania środków ochrony roślin zgodnie z etykietą – instrukcją stosowania, ściśle z podanymi na niej zaleceniami oraz w taki sposób, aby nie dopuścić do zagrożenia zdrowia ludzi, zwierząt i środowiska.

3. Przechowywania środków ochrony roślin zgodnie z zaleceniami producenta zawartymi na etykiecie/instrukcji.

4. Prowadzenia ewidencji stosowania środków ochrony roślin na poszczególnych polach i uprawach. Ewidencja powinna zawierać:

– nazwę rośliny, produktu roślinnego lub przedmiotu,

– powierzchnie uprawy roślin,

– powierzchnię, na której są wykonywane zabiegi ochrony roślin oraz terminy ich wykonania,

– nazwy stosowanych środków ochrony roślin i ich dawki,

– przyczyny zastosowania środków ochrony roślin.

5. Posiadania przez osobę wykonującą zabiegi środkami ochrony roślin aktualnego zaświadczenia o ukończeniu szkolenia w zakresie stosowania środków ochrony roślin. Zaświadczenie jest ważne przez okres 5 lat

6. Stosowania środków ochrony roślin sprzętem sprawnym technicznie, który użyty zgodnie z przeznaczeniem nie spowoduje zagrożenia zdrowia człowieka, zwierząt lub środowiska. Opryskiwacze muszą być badane przynajmniej, co trzy lata w stacjach kontroli opryskiwaczy. Potwierdzeniem wykonania kontroli powinno być naklejenie na opryskiwaczu znaku kontrolnego oraz posiadanie przez rolnika stosownego zaświadczenia o przeprowadzonych badaniach.

II. Zdrowie zwierząt

W kontekście bezpieczeństwa żywności, szczególne zainteresowanie społeczeństwa wzbudzają epidemie chorób zwierząt, bowiem niektóre choroby mogą stanowić ryzyko dla zdrowia ludzi. Obawy konsumentów budzą również pozostałości weterynaryjnych środków leczniczych w produktach pochodzenia zwierzęcego, zwłaszcza te podawane nielegalnie w celach poprawy wyników produkcyjnych. W praktyce zagrożenie związane z nimi może być wyraźnie zminimalizowane poprzez właściwe postępowanie w zakresie profilaktyki i opieki weterynaryjnej oraz stosowanie bezpiecznych technologii produkcji.

Zapewnienie bezpieczeństwa żywności nie jest możliwe bez zachowania odpowiedniej dbałości o zdrowie zwierząt. W związku z tym do wymogów wzajemnej zgodności wchodzi szereg regulacji dotyczących w szczególności stosowania weterynaryjnych produktów leczniczych oraz zapobiegania chorobom zakaźnym zwierząt.

STOSOWANIE SUBSTANCJI O DZIAŁANIU HORMONALNYM, TYREOSTATYCZNYM I ß-AGONISTYCZNYM

W celu zapewnienia wysokiego poziomu ochrony zdrowia Dyrektywa Rady 96/22/WE *dotycząca zakazu stosowania w gospodarstwach hodowlanych niektórych związków o działaniu hormonalnym, tyreostatycznym i ß-agonistycznym* wprowadza zakaz stosowania w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta niektórych związków chemicznych. W Polsce dyrektywa ta została wprowadzona ustawą *o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt*.

Rolnik nie powinien:

1. Podawać zwierzętom gospodarskim, zwierzętom dzikim utrzymywanym przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie oraz zwierzętom akwakultury następujących substancji:

- o działaniu tyreostatycznym,
- stilbenów, pochodnych stilbenów, ich soli i estrów,
- o działaniu ß-agonistycznym,
- oestradiolu 17 ß i jego pochodnych estropodobnych,
- o działaniu estrogennym innych niż oestradiol 17 ß i jego pochodne estropodobne oraz o działaniu androgennym lub gestagennym.

2. Poddawać ryb w gospodarstwie zabiegom zmiany płci (po ukończeniu przez nie 3 miesiąca życia) niezgodnie z zapisami ustawy o ochronie zdrowia zwierząt,

3. Przeprowadzać czynności zootechnicznych na zwierzętach przeznaczonych do chowu lub hodowli włącznie ze zwierzętami reprodukcyjnymi, które nie będą dalej wykorzystywane do celów rozpłodowych,

4. Utrzymywać w gospodarstwie zwierząt akwakultury, w których organizmie znajdują się lub u których wykryto ww. substancje, z wyłączeniem przypadków podawania tych substancji w celach leczniczych.

Rolnik powinien przestrzegać zakazu:

1. Umieszczania na rynku lub uboju zwierząt gospodarskich lub zwierząt dzikich utrzymywanych przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie, w których organizmach znajdują się lub u których wykryto ww. substancje, z wyłączeniem przypadków podawania tych substancji w celach leczniczych,

2. Umieszczania na rynku i przetwarzania mięsa zwierząt gospodarskich lub zwierząt dzikich utrzymywanych przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie i zwierząt akwakultury, w których organizmach znajdują się lub u których wykryto substancje zabronione, z wyłączeniem przypadków podawania tych substancji w celach leczniczych,

3. Posiadania i przechowywania w gospodarstwie produktów leczniczych weterynaryjnych zawierających:

- substancje o działaniu beta-agonistycznych, które mogą być stosowane w celu przyspieszenia porodu,
- estradiol 17 ß lub jego pochodne estropodobne,

4. Umieszczania na rynku mięsa lub innych produktów pochodzenia zwierzęcego w rozumieniu przepisów o wymaganiach weterynaryjnych, dla produktów pochodzenia zwierzęcego, pochodzących ze zwierząt lub od zwierząt, którym były podawane substancje o działaniu estrogennym, androgennym lub gestagennym, jeżeli przed dokonaniem uboju zwierzęcia nie był przestrzegany okres karencji wymagany dla wydalenia z jego organizmu produktów leczniczych weterynaryjnych.

Substancje hormonalne, tyreostatyczne i beta-agonistyczne podawane zwierzętom gospodarskim kumulują się w tkankach zwierząt i w produktach pochodzenia zwierzęcego stanowiąc zagrożenia dla zdrowia ludzi. Substancje te mogą być podawane zwierzętom wyłącznie w celach leczniczych przez lekarza weterynarii. Po podaniu powyższych substancji należy przestrzegać okresu karencji określonego przez lekarza weterynarii dla podawanych weterynaryjnych produktów leczniczych i innych leków dozwolonych w leczeniu zwierząt. Informacje o okresie karencji dla produktów pochodzenia zwierzęcego, żywych zwierząt znajdują się w **„Ewidencji leczenia zwierząt gospodarskich”**, którą wypełnia lekarz weterynarii. Dokumentacja leczenia zwierząt gospodarskich musi być przechowywana przez 5 lat od daty ostatniego wpisu.

ZWALCZANIE CHORÓB ZAKAŹNYCH

Duże zagrożenie dla systemu chowu i hodowli zwierząt, a także bezpieczeństwa ludzi wywołują choroby zakaźne. W ich przypadku najważniejsze jest:

- niezwłoczne powiadomienie Inspekcji Weterynaryjnej albo najbliższego lekarza weterynarii albo wójta/burmistrza o podejrzeniu wystąpienia choroby.

Do czasu wydania przez powiatowego lekarza weterynarii ostatecznych decyzji potwierdzających lub wykluczających chorobę zakaźną zwierząt:

- należy pozostawić zwierzęta w miejscu ich przebywania,
- nie wolno wprowadzać tam innych zwierząt.

Rolnik powinien przestrzegać obowiązku:

- Niezwłocznego powiadomienia organu Inspekcji Weterynaryjnej albo najbliższego lekarza weterynarii albo wójta/burmistrza o podejrzeniu wystąpienia niżej wymienionych chorób:

  - księgosusz,

  - pomór małych przeżuwaczy,

  - choroba pęcherzykowa świń,

  - choroba niebieskiego języka,

  - krwotoczna choroba zwierzyny płowej,

  - ospa owiec i ospa kóz,

  - pęcherzykowe zapalenie jamy ustnej,

  - afrykański pomór świń,

  - choroba guzowatej skóry bydła,

  - gorączka doliny Rift.

- Niezwłocznego powiadomienia organu Inspekcji Weterynaryjnej albo najbliższego lekarza weterynarii albo wójta/burmistrza o podejrzeniu wystąpienia lub wystąpieniu pryszczycy lub choroby niebieskiego języka.
- Pozostawienia zwierząt w miejscu przebywania i niewprowadzania tam innych zwierząt w przypadku wystąpienia podejrzenia lub wystąpienia pryszczycy.

PRZENOŚNE GĄBCZASTE ENCEFALOPATIE (TSE)

Pasażowalne (przenośne) encefalopatie gąbczaste (TSE, od ang. Transmissible Spongiform Encephalopathy), czyli choroby układu nerwowego mogą występować u różnych gatunków zwierząt, jak np.: owce, kozy, jelenie, bydło. Do TSE zaliczana jest gąbczasta encefalopatia bydła (**BSE,** od ang. Bovine Spongiform Encephalopathy), zwana potocznie „chorobą szalonych krów". Według obecnego stanu wiedzy do powstawania TSE przyczynia się niewłaściwa technologia żywienia zwierząt przeżuwających, a konkretnie stosowanie pasz zawierających białko zwierzęce bądź jego produkty. W celu zapobiegania i zwalczania TSE należy bezwzględnie przestrzegać zakazu stosowania w żywieniu zwierząt pasz zawierających białka zwierzęce.

Najważniejszą zasadą jest:

- **Niestosowanie w żywieniu zwierząt przeżuwających i pozostałych zwierząt gospodarskich (z wyjątkiem mięsożernych zwierząt futerkowych) białek pochodzenia zwierzęcego oraz pasz zawierających takie białka**.

Niemniej jednak w ramach odstępstw od powyższego zakazu dopuszczone jest:

- karmienie zwierząt białkami oraz paszami zawierającymi następujące białka pochodzenia zwierzęcego:

  - mleko, produkty na bazie mleka i siary,

  - jaja i produkty jajeczne,

  - żelatyna pochodząca od zwierząt innych niż przeżuwacze,

  - hydrolizaty białkowe pochodzące od zwierząt innych niż przeżuwacze;

- stosowanie w żywieniu zwierząt gospodarskich (z wyjątkiem bydła, owiec i kóz) białek pochodzenia zwierzęcego, takich jak:

  - mączki rybne,

  - fosforany dwuwapniowe i fosforany trójwapniowe,

  - produkty z krwi (pochodzące od zwierząt innych niż przeżuwacze);

- karmienie ryb mączkami z krwi pochodzącymi od zwierząt innych niż przeżuwacze.

Należy jednocześnie pamiętać, że:

– jeśli w gospodarstwie stosowane oraz składowane są pasze zawierające białko pochodzenia zwierzęcego, o którym mowa w pkt. 2, a w gospodarstwie są przeżuwacze rolnik musi mieć stosowną zgodę powiatowego lekarza weterynarii,

– jeśli w gospodarstwie nabywane są komponenty (zawierające białka, o których mowa w pkt. 2) w celu sporządzenia pasz dla własnych nieprzeżuwaczy rolnik musi mieć stosowną zgodę powiatowego lekarza weterynarii.

Ponadto rolnik powinien przestrzegać:

- W przypadku podejrzenia wystąpienia TSE, wywożenia z gospodarstwa zwierząt gatunków wrażliwych na zakażenie do czasu uzyskania decyzji powiatowego lekarza weterynarii,
- Wprowadzania na rynek, wywożenia i przywożenia bydła, owiec lub kóz i ich nasienia, zarodków i komórek jajowych bez odpowiednich świadectw zdrowia zwierząt,
- Wprowadzania na rynek potomstwa pierwszego pokolenia, nasienia, zarodków i komórek jajowych zwierząt podejrzanych lub u których potwierdzono TSE.

<u>Rolnik powinien przestrzegać obowiązku</u>:

1. Postępowania z paszami, zabronionymi do skarmiania przeżuwaczy, w sposób uniemożliwiający zanieczyszczenie pasz dla przeżuwaczy,

2. Niezwłocznego powiadomienia organu Inspekcji Weterynaryjnej albo najbliższego podmiotu świadczącego usługi z zakresu medycyny weterynaryjnej, albo wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o każdym przypadku podejrzenia wystąpienia TSE,

3. Przestrzegania nakazów i zakazów wynikających z decyzji wydanej przez powiatowego lekarza weterynarii oraz współdziałania przy zwalczaniu TSE.

III. Bezpieczeństwo żywności i pasz

Gospodarstwo rolne jest pierwszym ogniwem w łańcuchu żywnościowym i to właśnie na nim spoczywa olbrzymia odpowiedzialność za wyprodukowanie i wprowadzenie do obrotu bezpiecznej żywności lub surowca do jej produkcji. Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego należy rozpatrywać w ramach całego łańcucha produkcji żywności, począwszy od produkcji podstawowej w gospodarstwie rolnym. Rolnicy muszą na wszystkich etapach produkcji, przetwarzania i dystrybucji żywności i pasz, dołożyć wszelkich starań, aby wytwarzana przez nich żywność i pasze spełniały obowiązujące wymogi prawa żywnościowego i paszowego. Powinni kontrolować proces ich produkcji poprzez stosowanie dobrej praktyki rolniczej i zachowanie ogólnych zasad higieny (ochrona przed zanieczyszczeniem).

W każdym gospodarstwie bardzo ważne jest prowadzenie dokumentacji i zapisów dotyczących produkcji żywności i pasz, które pozwalają zidentyfikować pochodzenie produktu oraz umożliwiają sprawdzenie, czy pasza, żywność bądź surowce wytworzone w gospodarstwie, przeznaczone do dalszego przetwórstwa, nie stanowią zagrożenia dla zdrowia ludzi i zwierząt.

Jako podmiot działający na rynku pasz rolnik ma obowiązek zgłoszenia prowadzenia działalności w zakresie produkcji, przetwarzania, przechowywania, transportu lub dystrybucji pasz do powiatowego lekarza weterynarii. Obowiązek rejestracji nie dotyczy rolników, którzy wyprodukowane przez siebie pasze zużywają wyłącznie do żywienia zwierząt, od których produkty wykorzystują we własnym gospodarstwie lub dostarczają wyprodukowane przez siebie niewielkie ilości pasz do innych gospodarstw, w celu wykorzystania ich w tych gospodarstwach.

<u>Rolnik powinien przestrzegać zakazu</u>:

1. Wprowadzania na rynek żywności, która jest szkodliwa dla zdrowia lub nie nadaje się do spożycia przez ludzi,

2. Wprowadzania na rynek paszy niebezpiecznej dla zwierząt oraz zakazu stosowania jej w żywieniu zwierząt gospodarskich. *Pasza jest uznana za niebezpieczną, jeżeli:*

– ma negatywne skutki dla zdrowia ludzi lub zwierząt,

– powoduje, że spożywanie żywności uzyskanej ze zwierząt gospodarskich z jej użyciem jest niebezpieczne dla ludzi.

3. Wprowadzania na rynek żywności i paszy zawierających pozostałości pestycydów przekraczających dopuszczalne poziomy pozostałości pestycydów (w szczególności przestrzeganie dawek i okresu karencji).

Rolnik powinien przestrzegać obowiązku:

1. Postępowania z odpadami i substancjami niebezpiecznymi tak, aby uniemożliwić zanieczyszczenie produktów pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego,

2. Wykonywania zaleceń pokontrolnych mających wpływ na zdrowie publiczne oraz zdrowie ludzi i zwierząt, wynikających z przeprowadzonych kontroli urzędowych i podejmowania odpowiednich środków zaradczych,

3. Zapobiegania występowaniu i rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych przenoszonych na ludzi wraz z żywnością, w tym poprzez zgłaszanie podejrzenia takich chorób właściwym organom,

4. Stosowania:

- dodatków do pasz zgodnie ze wskazaniami producenta lub podmiotu odpowiedzialnego za etykietowanie zamieszczonymi na etykiecie,
- produktów leczniczych weterynaryjnych zgodnie z zaleceniami lekarza weterynarii,
- środków ochrony roślin i produktów biobójczych zgodnie z etykietą - instrukcją stosowania.

5. Posiadania dokumentacji dotyczącej:

- wszelkich odpowiednich raportów/protokołów na temat przeprowadzonych kontroli zwierząt lub produktów pochodzenia zwierzęcego,
- rodzaju i pochodzenia paszy podawanej zwierzętom,
- produktów leczniczych weterynaryjnych i innych produktów leczniczych podawanych zwierzętom oraz dat ich podawania i okresów karencji,
- wyników wszelkich analiz próbek pobranych z roślin od zwierząt lub innych próbek pobranych dla celów diagnostycznych, istotnych ze względu na zdrowie ludzi,
- stosowania każdego środka ochrony roślin i produktów biobójczych.

6. Wprowadzania na rynek surowego mleka lub siary pochodzących wyłącznie od zwierząt zdrowych, niewykazujących objawów chorobowych mogących powodować zakażenie mleka, którym nie podawano niedozwolonych substancji, a w przypadku podania im substancji dozwolonych zachowano odpowiednie okresy karencji,

7. Wprowadzania na rynek mleka surowego lub siary pochodzących wyłącznie od zwierząt, które w odniesieniu do gruźlicy i brucelozy spełniają wymogi stada uznanego za wolne od ww. chorób,

8. Odizolowania zwierząt zakażonych lub podejrzanych o zakażenie brucelozą, gruźlicą lub innymi chorobami, w celu uniknięcia negatywnego wpływu na pozyskiwane mleko lub siarę pochodzące od zwierząt zdrowych,

9. Przestrzegania w gospodarstwie produkującym surowe mleko lub siarę z przeznaczeniem do wprowadzenia na rynek, warunków, które dotyczą:

- pomieszczeń i wyposażenia,
- higieny podczas udoju, przechowywania i transportu,

10. Przechowywania jaj, do czasu ich sprzedaży (w gospodarstwie produkującym i dostarczającym), tak aby były:

- czyste, suche, wolne od obcych zapachów,
- skutecznie zabezpieczone przed wstrząsami i poza bezpośrednim działaniem promieni słonecznych,

11. Rejestracji prowadzonej działalności w zakresie produkcji, przetwarzania, przechowywania, transportu, dystrybucji pasz, w przypadku prowadzenia działalności na rynku pasz,

12. Zaopatrywania się i stosowania pasz pochodzących wyłącznie z zakładów zarejestrowanych lub zatwierdzonych,

13. Prowadzenia w gospodarstwie dokumentacji dotyczącej:

- każdego przypadku zastosowania środków ochrony roślin oraz preparatów biobójczych,
- stosowania nasion zmodyfikowanych genetycznie,
- źródła i ilości paszy w każdej partii przyjmowanej, a także przeznaczenia i ilości paszy
  w każdej partii wydawanej,

14. Odpowiedniego przechowywania oraz dystrybuowania w gospodarstwie pasz (np. z dala od substancji chemicznych oraz innych produktów nienadających się do spożycia),

15. Zapewnienia (w tym poprzez posiadanie odpowiedniej dokumentacji) identyfikowalności zwierząt, żywności, pasz oraz substancji przeznaczonych do dodania do pasz:

- dostarczonych rolnikowi,
- które rolnik dostarczył do innych przedsiębiorstw (z wyjątkiem żywności dostarczanej bezpośrednio konsumentowi końcowemu lub zakładom prowadzącym handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego),

16. Natychmiastowego postępowania w celu wycofania z rynku żywności, która została uznana za niezgodną lub w stosunku do której są podejrzenia, że nie spełnia wymogów w zakresie bezpieczeństwa żywności oraz obowiązku powiadomienia o tym fakcie właściwych władz i współpracy z właściwą władzą (Inspekcja Weterynaryjna),

17. Natychmiastowego postępowania w celu wycofania z rynku paszy, która została uznana za niezgodną lub w stosunku do której są podejrzenia, że nie spełnia wymogów w zakresie bezpieczeństwa pasz oraz obowiązku powiadomienia o tym fakcie właściwych władz i współpracy z właściwą władzą (Inspekcja Weterynaryjna).

Rolnik powinien przestrzegać:

1. Obowiązku:

- przechowywania i przewożenia odpadów oraz substancji niebezpiecznych oddzielnie i bezpiecznie tak, aby zapobiec niebezpieczeństwu zanieczyszczenia,
- uwzględniania wyników wszelkich stosownych analiz próbek produktów pierwotnych lub innych próbek istotnych dla bezpieczeństwa pasz,

2. Maksymalnych lub tymczasowych maksymalnych limitów pozostałości substancji farmakologicznie czynnych stosowanych w weterynaryjnych produktach leczniczych, w środkach spożywczych pochodzenia zwierzęcego lub zakazu stosowania substancji niedozwolonych.

Informację przygotowano na podstawie *broszury "Zasada Wzajemnej Zgodności (cross compliance) Minimalne normy, Obszar A, Obszar B i Obszar C obowiązujący od 2013 r."*
(Tekst zaakceptowany do druku: 15 października 2012 r.)